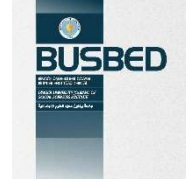

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi : 20.07.2023
Kabul Tarihi : 11.10.2023

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1330138>

CAHİT ZARİFOĞLU'NUN ÇOCUK ŞİİRLERİ

Mehmet ÖZGER¹

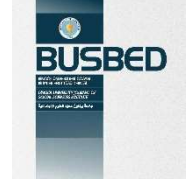
ÖZ

Cahit Zarifoğlu; şiir, roman, öykü, deneme, çocuk öyküsü, çocuk romanı ve çocuk şiirleri alanında eserler vermiş velut bir yazardır. O her ne kadar edebiyatın farklı türlerinde eser vermiş olsa da en çok şair kimliğiyle bilinmektedir. Onun büyükler için yazdığı şiirler çoğu zaman kapalı ve anlaşılmaz olarak nitelendirilmiştir. Zarifoğlu, hayatının son dönemlerinde çocuk edebiyatına yönelmiştir. Çocuk edebiyatı alanında roman, öykü ve şiirler yazmıştır. Bu eserlerinde çocuğa görelilik ilkesinden çok, büyüklerin çocukluklarına yönelik metinler ortaya koymuştur. Bu yaklaşım için “poetik çocuk dili” ifadesi kullanılmaktadır. Bu çalışmada, *Ağaç Okul Çocuklar İçin Afganistan Şiirleri* ve *Gülücük* adlı şiir kitapları üzerinden Zarifoğlu'nun çocuk şiirleri üzerinde durulacaktır. İlk kitabında, daha çok büyüklerde, Afganistan Savaşı hakkında bir farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Bu şiirler, bir bakıma “dava şiirleri” olarak da tanımlanabilir. Zarifoğlu'nun şair kimliği, *Gülücük* kitabında daha belirgin bir şekilde çocuk şiirlerine yansımıştır.

Anahtar Kelimeler: Zarifoğlu, Çocukluk, Edebiyat, Çocuk edebiyatı, Şiir.

¹ Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, m.ozger@hotmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-5341-2859>

Article Type : Research Article
Date Received : 20.07.2023
Date Accepted : 11.10.2023

<https://doi.org/10.29029/busbed.1330138>

CAHİT ZARİFOĞLU'S CHILDREN'S POEMS

Mehmet ÖZGER¹

ABSTRACT

Cahit Zarifoğlu is a prolific writer who has produced works in poetry, novels, short stories, essays, children's stories, children's novels and children's poems. Although he has produced works in different genres of literature, he is mostly known as a poet. His poems for adults are often described as closed and incomprehensible. Zarifoğlu turned to children's literature in the last periods of his life. He has written novels, stories and poems in the field of children's literature. In these works, he revealed texts for the childhood of adults rather than the principle of being suitable for children. The expression “poetic child language” is used for this approach. In this study, Zarifoğlu's children's poems will be focused on through his poetry books called *Ağaç Okul Çocuklar İçin Afghanistan Şiirleri* and *Gülücük*. In his first book, it was aimed to raise awareness about the Afghanistan War, mostly among adults. These poems can also be defined as “poems of ideal” in a way. Zarifoğlu's poet identity is more clearly reflected in children's poems in the book *Gülücük*.

Keywords: Zarifoğlu, childhood, literature, children's literature, poetry

¹ Assoc. Dr., Afyon Kocatepe University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, m.ozger@hotmail.com,
 <https://orcid.org/0000-0001-5341-2859>

1. GİRİŞ

Çocuk edebiyatı, klasik edebiyat tanımlarının dışına çıkan başka bir alanı gösteren bir tamlamadır. Edebiyat, duygu ve düşüncelerin estetik bir şekilde sözlü veya yazılı olarak dile getirilmesi olarak tanımlanırken çocuk edebiyatı söz konusu olunca bu tanım ancak meselenin bir tarafını kapsamaktadır. Edebiyatın çocuğa göre bir edebiyat olması gerekmektedir aksi takdirde çocuk edebiyatı ya da çocuk şiiri kavramı da boşa düşecektir. Bir yandan dilin estetik özellikleri dikkate alınarak eser vücuda getirilirken bir yandan da çocuğun gelişimi, anlama ve kavrama yeteneği göz önünde bulundurulmalı, çocuğu hayata hazırlayacak olumlu kavramlar ve değerler verilmeli ayrıca çocuğu bıktırmadan okumaya teşvik edecek nitelikte eserler çocuk edebiyatı olarak nitelendirilmelidir. Sedat Sever, çocuk edebiyatını şu şekilde tanımlamıştır: “Çocuk Edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirilen, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı” (2008: 9).

Bu zaviyeden bakıldığında çocuk edebiyatının kendine has bazı ilkelerinin olduğu görülecektir. Çocuk edebiyatı söz konusu olduğu zaman normalde edebî türler için söylenen kriterlerin dışında bazı kriterlerin konması doğal karşılanmalıdır. Çünkü edebiyat temelde estetiği esas alır, estetik ise genel kaniya göre güzelliği esas alır. Oysa Platon ve Aristo'dan beri tartışılan etik- estetik ilişkisi bu alanın olmazsa olmazları arasındadır. Hatta kimi zaman etik estetikten daha elzem bir şekilde ön planda tutulmuştur. Çünkü söz konusu olan çocuktur ve çocuk da uzmanlar tarafından eğitime muhtaç bir varlık olarak değerlendirilmektedir. O zaman çocuk edebiyatı denildiği zaman etik değerler ve çocuğun eğitilmesi en az estetik değerler kadar önemli olacaktır.

Alanın uzmanları çocuk edebiyatının özelliklerini belirlemişlerdir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- “1. Çocuk edebiyatı, çocukları ve çocuğu anlatan bir edebiyat değildir.
2. Çocuk edebiyatı yazarı özel bir birikime sahip olmalıdır. Onun için herkesin çocuk edebiyatı yazarı olmaması gerekir. Bir çocuk edebiyatı yazarı, çocuğun biyolojik, psikolojik ve sosyolojik gelişimini çok iyi bilmesi gerekir.
3. Çocuk edebiyatı verimleri, çocuğun gelişmesine paralel bir dil ve anlatım kullanılmalıdır. Çocuklara yönelik yazılan eserin, hangi yaş grubunu ilgilendirdiği kitabın üzerinde belirtilmesi yararlı olacaktır, böylece hem okuduğundan zevk alacak, hem de okuduğu eserden yararlanmış olacaktır.
4. Çocuk edebiyatı eserleri, çocuğa göreliği ön planda tutmalıdır. Bu hususu gerçekleştirmek için ise, çocuk psikolojisini çok iyi bilmek veya çocuk psikologlarıyla yakın temas içerisinde bulunmak gerekmektedir.
5. Çocuk edebiyatı eserleri, çocuğun ilk dönemlerinden başlamak üzere, onun bütün dönemlerini irdeleyen ve bu duyarlılıklarını anlatan bir eser olmalıdır.
6. Çocuksu bir dil ve anlatıma sahip olmalı, çocuğun ruh dünyasına ve zevk dünyasına hitap etmelidir. Çocuğun geniş hayal dünyasını keşfedecek bir zenginliğe ve onun bu zenginlik içinde kendi hayallerinin yansımalarını bulmasına zemin hazırlayıcı olmalıdır. Ancak bu unsur işlenirken dengelerin iyi korunmasına, aşırılıklardan kaçınılmasına özen gösterilmelidir.
7. Bir çocuk edebiyatı yazarı kendisine neyi yazmalıyım sorusundan ziyade, nasıl yazmalıyım sorusunu daha çok sormalıdır. Böylece yazmış olduğu eser, çocuğu bir bütün olarak kuşatmış olacak, onu etkileyecektir” (Demirel vd, 2011: 47). Bu maddeler çok ve fazlasıyla mükemmeliyetçi olmakla birlikte bunların dışında başka unsurlar sayanlar da olmuştur. Bununla birlikte yedinci maddede belirtilen estetiği ön planda tutarak çocuğun gelişim evrelerine, psikolojisine, yetişmesine uygun bir edebi ürün yazabilmek fazladan çaba gerektirir. Hatta bu maddelere tam olarak uygun bir çocuk edebiyatı ürünü bulmak imkânsız gibidir.

Çocuk edebiyatının genel özelliklerine ek olarak çocuk şiirlerinin özelliklerinden de söz etmek gerekir. Çünkü şiir, kapsayıcı bir ifadeyle anlatı diyebileceğimiz masal, öykü ve romandan daha farklı ve yoğun bir tür olduğundan bu türün de kendine has özelliklerinden söz etmek gerekir. Söz konusu olan çocuk şiiri olunca tür özelliklerine ek olarak çocuğun gelişimine uygun bir şiir tarzının olması gerektiğini de belirtmek gerekir. Daha yalın ve akıcı bir dil kullanımı; ahenkli, kısa ve yoğun bir anlatımın olması aynı zamanda modern çocuk edebiyatının üç temel kavramına (çocuk bakışı, çocuğa göre'lik ve çocuk gerçekliği) uygun (Şirin, 2012: 17) bir şiir, çocuk şiiri olarak nitelenebilir.

2. ZARİFOĞLU'NUN ÇOCUK ŞİİRLERİ

Cahit Zarifoğlu; şiir, roman, öykü, deneme, çocuk öyküsü, çocuk romanı ve çocuk şiirleri alanında eserler vermiş velut bir sanatçıdır. Sanatçı her ne kadar edebiyatın farklı türlerinde eser vermiş olsa da en çok şair kimliğiyle bilinmektedir. Cahit Zarifoğlu şiirinin temel özelliği kendine has bir dil ve anlatıma sahip olmasıdır. Bu niteliğinden dolayı çoğu okur tarafından kapalı ve anlaşılmaz olarak da nitelenmiştir. Yoğun imge ve kapalı

anlatımı sebebiyle Türk şiiri içerisinde ayrı bir ada olarak da nitelenmiştir. Şairin şiir serüveninin dikkatli bakılınca iki evreden oluştuğunu söylemek mümkündür. İlk evresine *İşaret Çocukları* (1967); *Yedi Güzel Adam* (1973) kitaplarını; ikinci evresine ise *Menziller* (1977) ve *Korku ve Yakarış* (1986) adlı kitaplarını alabiliriz. Zarifoğlu şiirinin ilk evresinde kapalı ve anlaşılması zor şiirler yazarken ikinci evresinde daha yalın, rahat ve anlaşılır şiirler yazmıştır. Özellikle *Mavera* dergisi döneminden sonra Zarifoğlu'nun sanata bakışı, pür estetikten etik bir duyarlılığa doğru kaymıştır. Muhtemeldir ki evlenmesi, evlendikten sonra bir mürşide bağlanması, çocuklarının doğması, *Mavera* dergisinin bir dava dergisi olarak kabul edilmesi, aynı yıllarda Afganistan Savaşı'nın sürekli gündemde olması şairin dini duyarlılığını artırmıştır. Bu da, daha önce üzerinde çok düşünmediği okur etkisini hesaba katmasını sağlamıştır. Çünkü şair, *Mavera* dergisinde “Okuyucularla” adlı bir bölümü yönettiği için okurla belki de ilk olarak doğrudan bir ilişki kurmak zorunda kalır. Bu da şairin okuru hesaba katan şiirler yazmasına sebep olacaktır. Okurun eğitimi amaçlanıyorsa okurun seviyesi de gözetilmek durumundadır. Üstelik şair, kendisiyle yapılan bir söyleşide Yunus gibi yazmak gerektiğini söyler (2006: 102).

Zarifoğlu'nun bu dönemi aynı zamanda çocuk edebiyatına da yöneldiği dönemdir. Çocuk edebiyatına bir vazife gibi bakan şair, bu alanın farklı türlerinde eserler kaleme alır. Nitekim şairin çocuk şiirleri yazmasına bir vazife olarak baktığını söylemek mümkündür ancak sonuç itibarıyla büyük bir şairin kaleminden çıkan şiirler olduğu için ayrıca dikkate değerdir.

Cahit Zarifoğlu, iki çocuk şiiri kitabı yazmıştır: *Gülücük* (1989) ve *Ağaç Okul* (1990). Vefatından önce yayımlanan *Gülücük* kitabında çocuklarla ilgili genel sorunlara eğilmişken *Ağaç Okul* kitabı daha ideolojik şiirleri içermektedir. Zaten kitabın alt başlığı “Çocuklar İçin Afganistan Şiirleri”dir. Haliyle kitaptaki bütün şiirler tematik olarak Afganistan ve özellikle o dönemin savaş yılları olması sebebiyle savaş temalı şiirlerdir.

“Yetişkinlerin Çocuk Yazarı Olmak” başlıklı yazısında Mustafa Ruhi Şirin, şairin çocuk edebiyatı yaklaşımı ve çocuk şiirleri hakkında önemli tespitlerde bulunur. Şirin, Zarifoğlu'nun çocuk edebiyatı anlayışını değerlendirirken şairi Antoine de Saint Exupery'nin çocuk edebiyatına bakışıyla karşılaştırarak benzer bir bakışa sahip olduklarının altını çizer. Özellikle *Küçük Prens*'in girişindeki ithaftan hareketle yazarın çocuklardan çok büyüklere yazdığını, yetişkinlerin çocukluğuna yazdığını belirtir (Şirin: 2003: 256). Şirin, her iki yazarın da “poetik çocuk dili”ni (Şirin: 2003: 259)kullandığını belirtir. Poetik çocuk dilinden kasıt, çocuklar için yazılmış metinlerden çok büyüklerin çocukluklarına seslenen, hem çocukları hem de büyükleri hedef kitle olarak gören yazma tarzıdır. Bu tarz bir yazım stratejisi haliyle sorunlar da barındırır çünkü adına çocuk edebiyatı dediğiniz anda yetişkin edebiyatından ayrılmış olursunuz. Ne var ki “poetik çocuk dili” görünüşte çocukları hedef kitle gibi gösteren ama asıl büyüklere seslenen bir yaklaşımın ürünüdür. Nitekim *Küçük prens* de aslında bu tarz bir eserdir. Zarifoğlu'nun *Katraslan* ve *Motorlu Kuş* gibi eserlerinde de benzer yaklaşım vardır. Nitekim çocuklara yazılan Afganistan şiirleri de normalde çocukların boyunu aşan, katı realizmim hüküm sürdüğü bir savaşın sahnelerini barındırır. Zarifoğlu da bu Şirin'in tanımladığı bu “poetik çocuk dili”nin farkındadır. Kimin için yazdığı sorulduğunda “asıl yetişkin okuyucu için, ondan sonra da çocuklar için” (Şirin: 2003: 257)ifadesini kullanır. *Konuşmalar* kitabında kendisiyle yapılan bir söyleşide de bu konuda şunları söyler şair: “Çocuklar düşünülerek yazılmış, ama yine de büyüklerin aklına hitap eden şiirler. Demek ki diğer, çocuklar için yazdıklarım da olduğu gibi sadece çocuklara hitap eden bir renk tutturamamışım. Bunu gerçek ve klasik bir çocuk edebiyatı yazarı olmadığım için ben de normal karşılıyorum” (Zarifoğlu, 2006: 125). Zarifoğlu bu ifadeleri şiirler için söyler ancak diğer eserlerinde sadece çocuklara hitap eden bir rengi tutturduğunu belirtmiş olur.

Şair ile teşrik-i mesaisi de olup aynı zamanda Türkiye'de çocuk edebiyatı konusunda uzman olan Mustafa Ruhi Şirin, Zarifoğlu'nun çocuk şiirlerini değerlendirirken Ebubekir Eroğlu'nun *İşaret Çocukları* hakkında yazdığı bir yazıdan mütevellit şairin çocuk şiirlerini diğer şiirleriyle bağlantılı olarak okumak gerektiğini belirterek Eroğlu'nun Zarifoğlu şiiri için anahtar kelimeler olarak gördüğü “baba, anne, ev, çocuk” kavramlarından hareket eder. Buna göre şair baba ile yaşadığı çatışmayı ve trajediyi çocuk şiirleri yazarak bitirmiş olur. Bunu da Şirin, ev'e dönüş olarak niteler (2010a: 18-19). Gerek Eroğlu'nun Zarifoğlu şiiri hakkındaki tespitleri gerekse Şirin'in çözümlemeleri yabana atılacak cinsten değildir. Zira Zarifoğlu'nun *Mektuplar* kitabına bakıldığında görülecektir her iki sanatçı da sadece sanatsal yakınlık olarak değil, doğrudan şahsi olarak da Zarifoğlu'nun hayatında yer edinmişlerdir (2010b: 5).

Baba ile çatışma, şairi kendi beninden ve ruhsal anlamda Bachelard'ın sözünü ettiği ruhun mekânı olarak ev'den uzaklaştırmıştır. Böyle bir insan evsiz (homeless) bir insandan çok daha yertsiz yurtsuzdur. Çünkü ötekinin sadece mekânsal anlamda evi yoktur, bu şekilde bir evsiz ise ruhsal anlamda bir evi yoktur. Bu ise bir insanı ömrü boyunca bir öksüz ve yetim psikolojisiyle yaşatır. Zarifoğlu, evlenip çoluk çocuğa karışmasıyla, daha doğrusu baba olmasıyla birlikte Şirin'in de belirttiği gibi ev'e dönmüş olur. Bu sebeple bu şiirler bir yandan büyükler ve çocuklara yazılırken öte yandan şairin kendi ben'ini iyileştirmesi ve arındırmasıdır. Psikanalitik edebiyat kuramına göre, Zarifoğlu'nun çocuk şiirleri “yazarak arınma”nın ve bütünleşmenin (Sunat, 2006: 31) gerçekleştiği, şairin kendi kendine yaptığı psikolojik bir terapidir. Konuşmalar kitabında bir konuşmasında çocuklara yazma gerekçesi sorulduğunda bu terapiye farklı şekilde de olsa değinir: “Çocuklara yazmanın, yazmak dediğimiz dehşetli olayı kolaylaştıran bir yanı da var. Acılarını azaltıyor. Yazar kendini biraz daha rahat hissediyor. Çocukların safiyeti ve

günahsızlıklarından gelen bir rahatlık bu. Belki de büyüklerin çekişmelerle dolu dünyasından bir kaçış. (...) Hepsi mümkündür. Böyle meleklerle benzeyen bir cemaat için yazmak harikulade bir şeydir” (2006: 88). Şairin de değindiği gibi bu rahatlığın bir yanı çocukların saflığı, yetişkin dünyasından kaçış olduğu gibi, öbür yanı da kendisinin baba ile olan çatışmasının bitmesi ve kendisinin bir baba oluşudur. Artık baba, öteki değildir bizzat kendisidir. Lacan'ın sözünü ettiği ayna evresinde yaşanan ayrılık bitmiş; ikilik gitmiş birlik gelmiştir. Bu da ruhsal olarak bir rahatlama anlamına gelir ki Zarifoğlu'nun son iki şiir kitabına bakıldığında hem dil hem de söylemsel olarak büyük bir rahatlama ve sadeleşme göze çarpar. Hem dil akıcıdır hem söylem rahatlamıştır hem de konu ve izlekler çok daha belirginleşmiştir. Çocuk şiirleri bu bakımdan Zarifoğlu'nun şiir serüveninin sonucuna tekabül eder. İdeolojik yaklaşımlarını da yine bu bakış açısıyla irdelemek gerekir. Çünkü ideolojik yaklaşım demek, aynı zamanda ne konuda ne düşüneceğini, nasıl hareket edeceğini bilen bir insanın karşısında olduğunuzu gösterir. İdeoloji sahibi olmak aramak değildir, bulmuş olmaktır. Zarifoğlu da artık bir arayış sürecinde değildir zaten. Bulan adamın rahatlığındadır. Bu sebeple “Çocuklar İçin Afganistan Şiirleri” yazmak ona göre abes değildir. Çünkü dünyada ileri derecede bir kapitalizm ve sömürü düzeni hâkimdir ve bir Müslüman olarak Zarifoğlu da yazarın sorumluluğu düşüncesiyle bütün bu olup bitenlere duyarsız kalamaz. Kendisiyle yapılan bir konuşmada şiirlerindeki ideolojik unsurlar için şunları söyler şair: “Az önce şiirimde ideolojik unsurlar olduğunu söylemişsiniz. Öyle sanıyorum ki bunu kendimi zorlayarak yaptığımı düşünüyorsunuz. Öyle değil. Sanatkarın çağının insanı olması ile, sanatı birtakım ideolojilere alet etmeyi birbirine karıştırmamalı. Afganistan şiirleri yazdım. Hama diye bir şiir yazdım. Bunları ben yazmayacaktım da kim yazacaktı? Bazılarının zannettiği gibi bunlar sırf bir bildiri sunmak için yazılmadı. Bu olay benim şair kimliğimle şiire dönüştü” (2006: 47-48). Zarifoğlu yazarın sorumluluğu ile ideolojik yazmayı birbirinden ayırıyor. Bir metnin ideolojik olması, sanatçının özel bir durum olmasa da kendi ideolojisini topluma tanıtmak/yaymak gayretiyle kaleme aldığı metinlerdir. Yazarın sorumluluğunda ise yazarın içinde yaşadığı çağın sorunları karşısında bir görev almak zorunda kalması hatta buna maruz kalmasıdır Zarifoğlu'na göre. Şairin ifadesiyle yazar sorumluluğu çerçevesinde yazılan eserlerde ideolojik kaygı sanat eserini bastırılmış mı sorusuna ise “Bu olay benim şair kimliğimle şiire dönüştü” demek suretiyle cevap verir şair. Böylece şunu demiş olur şair: benim şair kimliğim ne ise Afganistan için yazılan şiirler de o kumaşa ait şiirlerdir ve sanatsal anlamda bir kayıp söz konusu değildir.

2.1. Ağaç Okul Çocuklar İçin Afganistan Şiirleri

Zarifoğlu'nun ailesinin Kafkas göçmeni olması ve Afganistan'da emperyalist güçlere karşı verilen İslami mücadele bu şiirlerin yazılmasının arkaasındaki motivasyon olarak görülebilir. Zarifoğlu için bu mücadeleyi verenlerin Müslüman kimliği de önemlidir çünkü Zarifoğlu İslam düşüncesi ve medeniyeti ekseninde eserler vermiştir. Özellikle 1970'lerden sonra dava eksenli bir edebiyat anlayışına doğru kaymıştır. Çocuklar için Afganistan şiirleri yazmak her ne kadar dışarıdan bakılınca çok sert gibi görünse de şaire göre çocukların İslami bir bilinç ile yetiştirilmesi gerekliliği bağlamında kendi bakışına göre normaldir.

Afganistan'da devam eden bir savaş vardır ve bu savaşın sıkıntıları “poetik çocuk dili” ile ele alınmaktadır. Kitabın ilk şiirinden itibaren savaşın tahrip edici tarafı şiirlere yansımıştır:

“Sorular Sorarım Size

Çocukluk nedir
Sorarım size

Ninni nedir
Uyku Nedir
Sorarım size

Ya oyun
Oyuncak
Tıpış tıpış
Avluda gezmek
Nedir nedir
Komşunun evinin yerinde
Bir bomba çukuru

Ya arkadaşlarım
Ali
Hizbullah
Nurhak
Ömer
Nasıl sevimli

Nasıl capcanlı idiler
Yanıp ölmeden önce
Napalm bombalarıyla ” (2010a: 409).

Evlere bombaların atıldığı, küçük çocukların savaşın içinde bir yetişkin gibi silah kuşandığı; çocukların ana, baba, ağabey, amaca ve dayıların ölüm haberlerinin geldiği bir dünyadan söz eder şair. Bu dünya çocukların oyun oynadığı bir dünyaya pek de benzemez. Normalde okura tuhaf gelen bu ifadeler şairin kurmacasından öte gerçeklerdir. Bu kadar gerçeğin çocuk dünyasına ağır geldiğini söylesek bile çocuklar bu dünyanın içinde ve bu dünyanın sorunlarıyla baş etmek zorundadır. Bugün de dünyanın birçok yerinde benzer hayatlara maruz kalan çocuklar vardır. Şair bu katı gerçeklikle bizi şaşırtır. Çünkü bunlar klasik çocuk şiirleri değildir. Rus biçimcileri bir edebi eserin temel özelliği olarak insanı şaşırtması gerektiğinden söz ederler. Bir eserin edebîlik ölçütü alışkanlığı kırmasına göre ölçülebilir. “Ostranenie” olarak ifade ettikleri bu kavram İngilizceye “defamiliarization” olarak çevrilmiş olup, Berna Moran buna “alışkanlık kırma” demiştir (2007:178). Tam anlamıyla bu şiirleri okurken okur da şaşıır çünkü hiç de alışkın olmadığı bir metinle karşı karşıyadır. “Rica” şiirinde savaşta bir çocuğun uzak ülkelerdeki Müslüman çocuklardan bir ricası vardır:

“Rica

Uzak ülkelerden

Müslüman çocuklar

Rica ederim

Savaşmaya gelin

Ablam

Gelinliğini çıkardı çeyizinden

Sargı yaptı mücahitlerin yaralarına

Siz de oradan

Rica ederim

Savaşmaya gelin

Harçlıklarınızı hiç olmazsa

Mermi alalım için

Yollayın bize

Babam

Nişan yüzüğünü bile

Götürdü

Mermiler getirdi

Rica ederim

Siz de oradan

Bir şey yapıp

Savaşmaya gelin” (2010a: 415)

Dikkat edilirse tamamen savaş ve savaşın gerçekleştiği topraklardaki acılar, trajediler tahkiye tekniği de kullanılarak işlenmiştir. *Ağaç Okul* kitabında otuz yedi şiir yer almaktadır. Kitabın okurda oluşturduğu genel atmosferi anlamak adına sadece şiir başlıklarına bakmak bile yeterli olacaktır. Bu maksatla bazı şiir adlarını belirtmekte fayda var: “Katiller”, “Ganimet”, “Şehit Oğul İçin”, “Babam Vuruluyor”, “Yaralanmak”,

“Savaşlırlarken Onlar”, “Bubi Tuzakları”, “Bombardıman”, “Annem Şehit”, “Kukla Başkan”, “Hain ve Nemrut”, “Liderimiz”, “Küçük Mücahitler”, “Küçük Savaşçılar”, “Savaş Oyunu”, “mermi Taşırım Dağlara”, “Şehit”. Bu şiirlerin sadece adları bile şairin okurda bırakmak istediği intibai sezmemiz için yeterli olacaktır. Şair, “çocuğa görelilik ilkesi” ya da çocuk pedagojisi gibi çocuk edebiyatının temel ilkelerini göz ardı ederek savaş ve ölümün katı yüzünü özellikle yetişkin okura, poetik çocuk dili ile anlatmak niyetindedir. Nitekim bunu başarır da Konuşmalar kitabındaki söyleşilere bakıldığında çocuk okurlardan çok yetişkin okurların bu kitabı okuduğu anlaşılmaktadır. Zaten şairin amacı da bu konuda çocuklardan çok yetişkinlerde bir duyarlılık oluşturmaktır. Mustafa Ruhi Şirin, Zarifoğlu'nun çocuk yazarlığı konusunda şu önemli tespitte bulunur: “Hangi yaşta olursa olsun her insanı çocuk kabul edebilen bir çocuk bakışına sahip olması, Zarifoğlu'nun çocuk kitabı yazarlığının ana eksenini oluşturur” (2013: 60). Bu sebeple şair, hedef kitlesi ya da muhatap olarak sadece çocukları değil, daha çok yetişkinleri gözetmiştir.

2.2. *Gülüçük*

Otuz iki şiirden oluşan *Gülüçük*, *Ağaç Okul* kitabına göre konu çeşitliliği ve kapsamı daha geniş bir kitaptır. Mustafa Ruhi Şirin, Zarifoğlu'nun çocuk kitaplarının arasında sadece *Gülüçük*'ün çocuk dil dizgesi ve çocuk bakışına uygun olarak yazıldığını söyler (2013: 37). Bu açıdan *Gülüçük* için Zarifoğlu'nun klasik anlamdaki çocuk edebiyatı anlayışına uygun tek kitabıdır da denebilir.

Gülüçük kitabı ekseninde Zarifoğlu'nun çocuk şiirlerini değerlendiren İbrahim Tökel, “Cahit Zarifoğlu'nun Çocuk Şiirlerinde Geleneksel ve Modern Dünya” adlı yazısında şairin söz konusu kitabını iki ana tema üzerinden irdeler. Geleneksel dünya ve modern dünya. Tökel, geleneksel dünyayı temsil eden kavramların “nine, dede, besmele, çoban, kaval, kulağa ezan okuma, rızık, köy hayatı, cin, peri, dev, melek, çiçekli yorgan, padişah, saray, kaftan, İbrahim Edhem” (2007: 289) olduğunu belirttiikten sonra bu kavram ve sembollerin “huzur” üst başlığında toplanabileceğini söyler. Modern dünyayı temsil eden kavram ve kelimeler de “çalışan anne, iş hayatı, bomba, yalnızlık, büro”dur (2007: 289). Yazar, bu kavramlar için “geleneksel hayatın vat ettiği ‘huzur’u bozan olgulardır” (2007: 289) dese de aslında tam olarak “modernizmin huzursuzlukları” olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. Çünkü “besmele”nin, “ezan”ın, “melek”in, “rızk”ın karşısında işe giderken arkada ağlayan bir çocuk bırakan anneler, çocuğuyla vakit geçiremeyen babalar, dışarıda patlayan bombalar, çocuğun dört duvar arasında yaşadığı yalnızlık; şüphesiz tam anlamıyla kontrast oluşturan iki dünyayı imler ve bu karşı dünyaya da huzursuzluk demek yanlış olmayacaktır.

Zarifoğlu her ne kadar çocuğa görelilik gibi çocuk edebiyatının temel ilkelerine aykırı dursa da şairin o çarpıcı şiirsel duyarlılığı çocuk şiirlerinde de kendini göstermektedir. Çocuk edebiyatının klasik dil yapısına uygun olarak olabildiğince kısa ve sade yazan Zarifoğlu çok zor konuları ve izlekleri de bu dar alana sığdırabilmiştir.

Derrida'nın anlamın oynaklığı/yakalanamazlığı tabirinde olduğu gibi çoğu zaman Zarifoğlu da kendi vermek istediği anlamı saklar, söylediğinin içinde söylemedikleri vardır. Gösteren ile gösterilen birbiri ile uyumlu değildir. Şöyle de ifade edilebilir bu durum, bir konu hakkında söylenmesi gereken ile şairin söylemek istediği anlam başkadır. Bu başkalık, çocuk şiirindeki pedagojik kaygı ile şairin ontolojik doğasındaki serazat yapının çarpışmasından doğar. “Babam ve Oyuncaklar” şiirinde şair, bir baba ile oyuncaklar arasındaki klasik yapıdan çok kendi çocukluğunda oyuncaklarla oynayamamış bir babanın oyuncaklarla çocuğun oyuncakla oynadığından daha fazla oynamasını işler:

“Babama soruyorum

Sen çocukken

Hiç

Oyuncak görmedin mi

Çünkü babam

Gözlerini ayırmaz

Ellerini uzatır

Alır

Hep oynar oyuncaklarımla” (2010a: 484).

Daha önce de belirttiğimiz gibi şair, kendi trajedisini çocuk kitapları yazarak temize çekmektedir ancak arada bu trajedi kendini belli etmektedir. Zarifoğlu, çocuk kitaplarında kendi çocukluğunu anlatmadığını ve problemleri bir çocukluk dönemi yaşadığını belirtir: “Çocukluğum, buğulu, karanlık, çapraşık, hülyalı, sonradan, büyüdükçe korkulara sebep olacak yaşantılarla dolu geçti. Bu yüzde olacak çocukluğumun tasavvufi tatlarla dolu bir

bölümünü bir şiirimde anlatırken, son mısralarda ‘ne korkunç birikimdi çocukluğum’ diye bir mısra vardır. Bu mısra doğrudur. Bir itiraf, bir tespiti. Şiirlerimde ve yazılarımda çocukluğumdan oldukça sık bahsettim. Ama hepsi büyüdükçe edindiğim sıkıntıların kaynağına işaret ediyor gibi, psikolojik nedenlerini arıyor ve buluyormuşum gibi acıdır. Bu yüzden olacak çocuklar için yazarken şimdiye kadar hiç mi hiç çocukluğumdan yararlanmadım. Çocukluğumu ancak büyüklere anlatabilirim. Buna rağmen yine de farkına varmadan çocukluğumu kullanmış olabilirim. Yo yoo, hiç sanmıyorum” (2006: 127). Aslında derrida’nın da yapıbozum tekniğini kullanırken söylediği yapıbozuma/yapısöküme (Özger, 2013: 1644) uğrayan yerleri buralardır. Şair her ne kadar söyleşide önce bir ihtimal/opsiyon bırakıp sonra “hiç sanmıyorum” dese de “Babam ve Oyuncaklar” şiirinde açıkça kendi geçmişi su yüzüne çıkar. Sadece bu şiirinde de değil, aslında “Baba” şiirinde de bu söylenmeyen duygusal bastırılmışlık hissedilir. “Baba” şiirini “Anne” şiiriyle karşılaştırdığımızda belirgin olarak baba ile olan ilişki ortaya çıkmaktadır. “Anne” şiiri sevgi dolu ve duyguya dayanırken “Baba” şiiri bir görevi ifa eder gibidir ve fazlasıyla akılcıdır, “Anne” şiirinde

“Yüzümde duyuyorum

Bakışını

Uyurken de

(...)

Anne

Ne olur

Eksilme hiç

Başımızdan” (2010a: 479) derken; “Baba” şiirinde

“Sendin

Doğduğum gün

Bana ezan okuyan

(...)

Biraz büyüssem

Şöyle diyeceğim

Yoo baba

Bu sabah bende sıra

Sen otur evde

Annemle

Dinlen” (2010a: 483) der. Yine “Çalışan Anne” ve “Çalışan Baba” şiirleri de aynı şekilde karşılaştırıldığında görülecektir ki şiirsel anlatım ve duygu yoğunluğu annenin “Çalışan Anne” şiirinde çok daha başarılı bir şekilde işlenmiştir. Şiir, çok kısa olmasına rağmen hem bir çocuk şiiri hem de yetişkin şiiri olarak çok başarılıdır. Bir anlam ancak bu kadar sade ve yoğun bir şekilde anlatılabilir:

“Çalışan Anne

Korkunç

Bir fırtına çıkıyor

Annem evden gidince” (2010a: 489). Dünya şiir tarihine girmesi gereken üç dize. Bu kısa şiir ancak dünyanın en kısa öyküsü olarak adlandırılan ve Ernest Hemingway’a isnat edilen “Satılık” adlı öykü ile karşılaştırılabilir: “For Sale: Baby shoes. Never worn.” “Satılık: Bebek ayakkabısı. Hiç giyilmedi.” Her iki metin de çok kısa ve çok yoğundur. Her ikisi de trajiktir. Her iki metin de dev bir kaybı terennüm eder; biri anneyi biri çocuğu.

Gülüçük’te yazarın kendi çocukluğundan esinlenen ya da alttan alta yaşamış olduğu trajediyi hissettiren başka şiirler de vardır. Şair, kendinden uzaklaştığında daha çok çocuk dil dizgesine uygun şiirler yazmış, yakınlaştıkça ise daha dramatik ve trajik şiirler yazmıştır. “Yalnızlık”, “Atom Bombası”, ve “Balon” kendi yaşamının trajikinin etkisiyle yazılmışken “Dünya”, “Yağmur”, “Kuşlar Gibi”, ve “Kırlara Gidiyorum” gibi şiirleri kendi çocukluğundan yararlanmadığı ve daha ışıklı şiirlerdir. Doğal olarak çocuk dil dizgesine de daha yakındır. Çünkü çocuk edebiyatının bir özelliği de olumsuz duygulardan çok olumlu duyguların ve değerlerin aktarımını yapmaktır.

3. SONUÇ

Cahit Zarifoğlu, çocuk edebiyatı alanında masal, roman ve Şiir gibi türlerde eser vermiş olmasına rağmen Gülücük kitabı dışında, klasik çocuk edebiyatının çocuğa görelilik, çocuk dil dizgesine uygunluk, çocuk pedagojisi gibi temel kriterlerine uygun eserler vermemiŐtir. Bunda Şairin çocuklar ve yetiŐkinler için yapılacak edebiyatın ayrılmayacağına dair yaklaşımı da etkili olmuştur.  nk  Şair, çocuklara daima bit yetişkin gibi davrandığını belirtir *Konuşmalar* kitabında.

Cahit Zarifoğlu, sadece *Gülücük* kitabına ve sadece " alıŐan Anne" Őiirine bakılarak deđerlendirilmiŐ olsa bile Dünya Çocuk Edebiyatı'nın en itibarlı Őairlerinden biri olarak değerlendirilmeyi hak eder. Aynı zamanda Şairin, çocuk edebiyatı alanında ortaya koyduğu ürünlerin kendisinden sonra gelen kuŐaklar için yol açıcı ve yöntem öğretici olduğunu da belirtmek gerekir.  nk  söz konusu eserlerin yazıldığı dönemde Türkiye'de çocuk edebiyatına dair ürünler de bu konuya dair yazılmış teorik metinler de yok denecek kadar azdır. Bu açıdan bakıldığından çocuk edebiyatı bağlamında Zarifoğlu, önemli bir sanatçı olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Moran, B. (2007). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İletişim Yayınları.
- Demirel Ş. vd. (2010). *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. Tudem Yayınları.
- Sunat, H. (2006). *İmgenin Tılsımlı Rüzgârı- Yazınsal Metne Psikanalitik Duyarlılık Bakış*. Yirmi Dört Yayınları.
- Şirin, M. R. (2013). *Güneşe Yol Yapan Çocuk Cahit Zarifoğlu Kitabı*. İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2003). Yetişkinlerin Çocuk Yazarı Olmak. *Cahit Zarifoğlu Yürek Safında Bir Şair*, Haz: Âlim Kahraman. Kaknüs Yayınları.
- Şirin, M. R. (2012). *Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Ders Notları*, Marmara Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü (2008-2012).
- Özger, M. (2013). Zamana adanmış sözler’de sevgili metaforunun yapısökümü ve bir itiraz. *JASS*, 6(2), 1642-1652.
- Tökel, İ. (2007). Cahit Zarifoğlu’nun çocuk şiirlerinde geleneksel ve modern dünya. *Yedi Güzel Adam’dan Biri: Cahit Zarifoğlu, Hece Dergisi*, 126-127-128, 288-290.
- Zarifoğlu, C. (2006). *Konuşmalar*. Beyan Yayınları.
- Zarifoğlu, C. (2010a). *Çocuklarımızla Atlara Biniyorduk*. Beyan Yayınları.
- Zarifoğlu, C. (2010b). *Mektuplar*. Beyan Yayınları.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

1.yazarın araştırmaya katkı oranı %100’dür.

Yazar 1: Araştırmada literatür taraması, araştırma ve analizlerin tamamı.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.